

Hva skal til for å øke andelen
kaldblodstravere som kommer til start i
totalisatorløp?

Foto Vidar Arnesen

INNHold

SIDE 3	1. BAKGRUNN OG MANDAT
	1.1 BAKGRUNNSTALL OG STATISTIKKER
	1.2 SPØRREUNDERSØKELSE TIL EIERE
	1.2.1 UTVALG
SIDE 4	1.2.2 ET REPRESENTATIVT UTVALG?
	1.3 SPØRREUNDERSØKELSE TIL TRENERE
SIDE 5	2. UTVIKLINGEN I STARTPROSENT
SIDE 6	3. BRUKSOMRÅDE
	3.1 FAKTAGRUNNLAG: I TRAVLØP
SIDE 7	3.2 OPPDRETTERNES FORMÅL MED FØLLENE
SIDE 8	3.3 KALDBLODSHESTEN BRUKES TIL MER ENN BARE TRAV
SIDE 9	4 TEMATISKE VURDERINGER
	4.1 VITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER
SIDE 10	4.1.1 GENETIKK
SIDE 11	4.1.2 DMRT3
	4.1.3 ANDRE VITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER
SIDE 12	4.1.4 INNSAMLING AV OPPLYSNINGER
	4.2 AVLSHINGSTER OG STARTPROSENT
SIDE 13	4.3 AVLSHOPPER OG STARTPROSENT
	4.4 INNAVL
SIDE 14	4.4.1 INNAVL OG STARTPROSENT – «6 ELLER MINDRE»-REGELEN
SIDE 15	4.4.2 INNAVL OG STARTPROSENT – INNAVLSKOEFFISIENT
SIDE 17	4.4.3 BEHOVET FOR FLERE VITENSKAPELIGE INNAVLSTUDIER
SIDE 19	4.5 OPPVEKSTVILKÅR
SIDE 20	4.6 INNKJØRING OG OPPTRENING
	4.6.1 INNKJØRING
SIDE 21	4.6.2 OPPTRENING
SIDE 22	4.7 TIL START
SIDE 23	4.8 STOPP ETTER MØNSTRINGS- ELLER PRØVELØP
SIDE 25	4.9 TRENERKOMPETANSE
SIDE 27	4.10 SKADER OG SYKDOMMER
SIDE 28	4.10.1 SKADEPROBLEMER FRAMKNÆR
	4.11 INNTEKTSFORDELING MELLOM KJØNNENE
SIDE 32	4.12 MØNSTRINGSLØPORDNINGEN
SIDE 33	4.13 FØLLTILSKUDD
SIDE 35	5. OPPSUMMERING AV ANBEFALINGER

1. BAKGRUNN OG MANDAT

Veikle Balder søkte Landbruksdirektoratet, og fikk innvilget, tilskudd til prosjektet «Hva skal til for å øke andelen kaldblodstravere som kommer til start i totalisatorløp?»

Bakgrunnen for søknaden er den store andelen av norskfødte kaldblodshester som ikke kommer til start. I perioden 2003 til 2018 ble det født 12 230 norskfødte kaldblodshester. En beregning foretatt i november 2022 viste at 6829 individer, eller 55,84%, startet i totalisatorløp. 44,16 %, eller 5401 individer hadde aldri kommet til start.

Prosjektets målsetting er å identifisere grunnene til at en så høy andel ikke kommer til start, slik at en senere kan sette inn målrettede tiltak for å bedre startprosenten på kaldblodstraveren.

En større andel kaldblodstravere som kommer til start, vil være et løft for oppdrettere, eiere, trenere og kusker som har interesse for- og virksomhet knyttet til kaldblodstraveren. Veikle Balder har medlemmer fra alle gruppene. Løftet ville innebære bedret motivasjon og økonomi for alle som engasjerer seg i hestesport med kaldblodstravere.

1.1 BAKGRUNNSTALL OG STATISTIKKER

Søknaden ble spesifisert at «Prosjektet vil [derfor] forholde seg til de hestene i årgangene 2018 og 2019 som aldri hadde kommet til start.»

Flere av de mest detaljerte statistikkene fokuserer utelukkende på disse to årgangene. Flere steder er det dog tatt med, hvor dette er tilgjengelig, statistikker på alle norskfødte hester i årgangene fra og med 2003 til og med 2020. Statistikkene ble utarbeidet via karrieretall og -data fra DNTs hjemmeside, samt Svensk Travsports sportssystem for norskfødte hester eksportert til Sverige, i april 2026.

Det understrekes at aldersgrensen for kaldblodshester er 15 år, og ved inngangen til 2026 falt dermed hestene født 2010 for denne grensa. Alle statistikker til og med årgangen 2010 må dermed ansees som definitive, mens tallene for nyere årganger vil forbedres etter hvert som hestene starter på framover. Samtidig debutterer de aller fleste kaldblodshestene som 3- eller 4-åring, en del kommer også til som 5-åring, mens startprosenten etter det bare øker helt marginalt.

1.2 SPØRREUNDERSØKELSE TIL EIERE

Det ble laget en spørreundersøkelse i Microsoft Forms med totalt 40 spørsmål, hvilket inkluderer eventuelle oppfølgingsspørsmål basert på svar underveis i undersøkelsen, for eiere av ustartede kaldblodshester. Denne tok omkring fem til ti minutter å besvare.

1.2.1 UTVALG

En spørreundersøkelse utarbeidet i Microsoft Forms ble sendt med e-post til alle eiere, hvor e-post adressen var kjent, av ustartede kaldblodshester født fra og med 2010 til og med 2020. I denne e-posten ble formålet med undersøkelsen kort forklart, og det var en

lenke til selve spørreundersøkelsen. Trav og Galopp-Nytt og Trav365 publiserte begge også en artikkel som inneholdt lenke til spørreundersøkelsen.

Vi endte opp med 157 svar, hvorav 142 var på hester født i den utvalgte aldersgruppen av kaldblods født fra og med 2010 til og med 2020. Tre av innleveringene ble imidlertid slettet siden det var på hester som hver seg hadde gjort et tosifret antall starter.

I perioden fra og med 2010 til og med 2020 ble det født 7166 kaldblodshester i henhold til tall hentet fra DNTs database. Totalt startet 4286 av disse, hvilket gir en startprosent på 59,81 %. Samtidig er det 2880 ustartede hester. Det betyr at det har kommet besvarelser på $139 / 2880 = 4,83$ prosent av de ustartede kaldblodshestene født i perioden.

1.2.2 ET REPRESENTATIVT UTVALG?

Til tross for at det ikke har vært noen bestemt utvelgelsesmetode viser det seg at disse 139 hestene er en relativt representativ gruppe for hele populasjonen av ustartede hester.

I undersøkelsen er 83 av de 139 hestene hopper, altså 59,71 prosent. 13 er hingster, mens 43 er vallaker, altså prosentvis 9,35 og 30,94 prosent. I den totale populasjonen av ustartede kaldblodshester født fra og med 2010 til og med 2020 er 1621 (av 2880) hopper, altså 56,28 prosent, 583 er hingster, 20,24 prosent, mens 676 er vallaker, altså 23,47 prosent. Fordelingen mellom de to kjønnene er relativt lik populasjonen av ustartede hester, men den interne fordelingen mellom hingster og vallaker er litt annerledes.

Ser vi på den stammemessige sammensetningen er Moe Odin far til ti av hestene, mens Bork Odin, Dotterud Teddy, Horgen Tore og Åsajerven alle er representert med åtte avkom. Til sammenligning har Moe Odin 193 faktisk ustartede avkom født fra og med 2010 til og med 2020, mens det tilsvarende tallet for de andre nevnte er Bork Odin 174, Dotterud Teddy 136, Horgen Tore 120 og Åsajerven 183.

De 139 hestene i utvalget har en innavlskoeffisient fra 6,58 % til 20,23 %, og en snittkoeffisient på 9,82 %. Til sammenligning har populasjonen av ustartede hester i perioden en innavlskoeffisient fra 4,46 % (de seks hvor far er ukjent er ikke tatt med) til 31,202 %, og snittet for alle 2880 ustartede hester er 9,73 %. Selv om man ikke har med ytterpunktene, er dog snittet veldig likt.

1.3 SPØRREUNDERSØKELSE TIL TRENERE

Det ble også sendt en kort spørreundersøkelse i Microsoft Forms til trenere med minst en kaldblodshest på treningslista pr juni 2026.

Spørsmålene gikk på eventuelle forbedringsområder på travtrenerutdanningen og kompetansesiden, om de så helsemessige årsaker (skade eller sykdom) som gikk igjen, forbedringsområder på mønstringsløpsordningen og tilbakemeldinger på løpstilbud/løpsutskrivningen. Her fikk man besvarelser fra 147 trenere. Undersøkelsen var anonym.

2. UTVIKLINGEN I STARTPROSENT

Som nevnt ovenfor var startprosent for norskfødte kaldblodshester født fra og med 2003 til og med 2018 på 55,84 %. Denne analysen ble foretatt i 2022, og siden har det startet noen flere slik at det oppdaterte tallet er 57,06 %. Det er også normalt i kaldblodsrassen at noen hester ikke debuterer før de er fem-seks år gamle, og ytterligere enda eldre «etterslengere» finnes også: et tilfeldig eksempel er Tiras Hellina TG, født 2016, som ikke travet sitt første løp før i 2026.

Følgende er en statistikk tatt ut i april 2026, som viser antall hester født hver år og hvor mange som har startet i totaløp. Basert på historikk kan man forvente at 2019-tallene forbedres marginalt med en økning i startprosenten på inntil ett prosentpoeng. 2020-tallene kan gå opp mellom ett og to prosentpoeng, mens 2021-tallene kan øke så mye som seks til, i beste fall, ti prosentpoeng.

År	Fødte	Startende	Start%
2000	1070	528	49,35 %
2001	1210	625	51,65 %
2002	1048	536	51,15 %
2003	968	537	55,48 %
2004	854	463	54,22 %
2005	829	427	51,51 %
2006	821	463	56,39 %
2007	841	479	56,96 %
2008	906	499	55,08 %
2009	938	505	53,84 %
2010	839	464	55,30 %
2011	809	452	55,87 %
2012	736	462	62,77 %
2013	662	393	59,37 %
2014	582	344	59,11 %
2015	579	376	64,94 %
2016	620	387	62,42 %
2017	589	342	58,06 %
2018	658	386	58,66 %
2019	553	356	64,38 %
2020	539	324	60,11 %
2021	533	253	47,47 %

Tabell 1: Fødte og startende 2000-2021.

Foto Vidar Arnesen

Det ligger uansett an til en nedgang i 2021-årgangen målt mot tidligere årganger, og samtidig har man de tre siste årene har man også sett en bekymringsfull nedgang i startprosent på 3-åringene. Det er dog litt for tidlig å si om dette er del av naturlig svingning eller starten på en nedadgående trend. Etter at 3-åringene i 2022, altså hestene født 2019, noterte seg for en startprosent på 37,8 har den falt hvert år: til 34,9 % i 2023, 33,4 % i 2024 og 31,3 % i 2025.

3 BRUKSOMRÅDE

Selv om kaldblodshesten i utgangspunktet er avlet for hesteveddeløp så passer rasen godt til mange ulike bruksområder. Kaldblodshesten er populær som hobby- og ridehest, men den klart største andelen brukes imidlertid til trav.

3.1 FAKTAGRUNNLAG: I TRAVLØP

En manuell gjennomgang av DNTs database på hvert eneste føll født fra og med 2017 til og med 2020 viser andelen av hester som gjennomførte mønstrings- og eller prøveløp, samt hvor mange som kom til start i totaløp. Sammen med statistikker på hvor mange som var i organisert trening, hvor mange som ble avlshopper uten å ha startet i totaløp, samt hvor mange som døde får man et godt overblikk over hvordan kaldblodshestene blir brukt:

År	2017	2018	2019	2020
Fødte	589	658	553	539
Satt i organisert trening **	490	568	493	481
Andel av årgangen i organisert trening	83,19 %	86,32 %	89,15 %	89,24 %
Godkjent prøveløp og kom til start (% av årgangen)	342 (58,06 %)	386 (58,66 %)	356 (64,38 %)	324 (60,11 %)
Godkjent prøveløp, men kom ikke til start (% av årgangen)	8 (1,36 %)	16 (2,43 %)	17 (3,07 %)	4 (0,74 %)
Godkjent mønstringsløp, men ikke godkjent prøveløp (% av årgangen)	52 (8,83 %)	55 (8,36 %)	30 (5,42 %)	41 (7,61 %)
Godkjent mønstringsløp eller prøveløp samt startet i totaløp (% av årgangen)	402 (68,25 %)	440 (66,87 %)	403 (72,88 %)	370 (68,65 %)
Aldri vært i løp, prøveløp eller mønstringsløp (% av årgangen)	187 (31,75 %)	218 (33,13 %)	150 (27,12 %)	169 (31,35 %)
Antall i organisert trening som aldri kom til start i mønstrings-, prøve eller totaløp	88 (17,96 %)	128 (22,53 %)	90 (18,25 %)	111 (23,08 %)
Døde som føll (% av årgangen)	21 (3,56 %)	10 (1,52 %)	8 (1,45 %)	5 (0,93 %)
Døde som åring (% av årgangen)	11 (1,87 %)	14 (2,13 %)	5 (0,90 %)	10 (1,86 %)
Døde som 3-åring (% av årgangen)	18 (3,06 %)	21 (3,19 %)	15 (2,71 %)	17 (3,15 %)
Døde som 4-åring (% av årgangen)	16 (2,72 %)	21 (3,19 %)	15 (2,71 %)	12 (2,27 %)
Døde som 5-åring (% av årgangen)	17 (2,89 %)	17 (2,58 %)	17 (3,07 %)	17 (3,15 %)
Ustartede i totaløp som ble avlshopper (% av årgangen) (NB! noen gikk mønstrings- og/eller prøveløp)	15 (2,55 %)	12 (1,82 %)	14 (2,53 %)	10 (1,86 %)

Tabell 2: Andel av årgang satt i organisert trening, med godkjent prøve- eller mønstringsløp, start i totaløp, døde og avlshopper, årganger 2017-2020.

** «Satt i organisert trening» betyr at hesten har vært oppført på minst en treningsliste hos DNT i sitt liv.

Tallene vi legger klart mest merke til er at mellom 17,96 og 23,08 prosent, altså omkring 20 prosent, av hestene som blir satt i organisert trening ikke kommer til start. Dette er bekymringsverdig høyt, og her ligger det et voldsomt potensial til å øke startprosent.

Vi ser videre at omkring 70 prosent av hver årgang gjennomfører enten godkjent toto-, mønstrings- og/eller prøveløp, og dette tallet er rimelig stabilt. Samtidig er det omkring 10 prosent av årgangen som går godkjent mønstrings- og/eller prøveløp, men aldri kommer til start i ordinært totaløp. Videre ser vi at omkring 2 til 2,5 prosent av ustartede hopper ender opp som avlshopper, mens fra 10 til 14 prosent av de ustartede er rapportert døde i sine fem første leveår.

3.2 OPPDRETTERNES FORMÅL MED FØLLENE

Ett av de første spørsmålene i eierundersøkelsen var formålet med det oppdrettede føllet.

Av de 139 svarene som legges til grunn svarer 76 at de helt eller delvis er oppdrettere, mens 63 ikke er oppdrettere av kaldblodshesten. Ser vi på svarene til de 76 som er oppdrettere, oppgis følgende som formålet med oppdrettet:

- 60 stykker – 78,95 prosent – ønsket å produsere travhest for å beholde selv
- 14 stykker – 18,42 prosent – ønsket å produsere travhest for å selge
- 2 stykker – 2,63 prosent – ønsket å produsere hest for annet formål/bruk enn trav. Disse to oppgir formålet som henholdsvis «hobbyhest» og «ridning og kjøring» (spm. 5).

Prosentandelen som oppdretter med annet enn trav som formål er lav, og ikke noe som tilsier bekymring eller grunn til ytterligere oppfølging.

3.3 KALDBLODSHESTEN BRUKES TIL MER ENN BARE TRAV

Det finnes ingen detaljerte oversikter over hvordan kaldblodshestene brukes utenom travsporten, men det er velkjent at hesten brukes på utstrakt basis som ride/hobby/kosehest.

De siste årene har det blitt skapt flere arenaer for alternativ sportsbruk utenom travsporten. Veikle Balder har siden 2021 arrangert «Veikle Balders Allsidighetscup» og siden 2025 «Veikle Balder Mesterskapet», som begge konkurranser hvor formålet er å fremme allsidig bruk av kaldblodstraveren.

Veikle Balders Allsidighetscup samler ekvipasjene poeng ved å starte på organiserte stevner i Norges Rytterforbunds (NRYF) grener dressurridning, sprangridning, kjøring, mounted games, voltige, distanse og feltritt. Man kan også samle poeng i westernridning, working equitation og arbeidshestgrener (brukshest-ridning og kjøring, pløying og skogshest). I 2025 deltok 25 hester i Veikle Balders Allsidighetscup.

I Veikle Balder Mesterskapet konkurreres det i dressur klasse LC og LB, sprang 70cm og 80cm samt lett presisjon og dressurkjøring. I 2025 deltok 34 ekvipasjer på Veikle Balder Mesterskapet.

I tillegg arrangerte man Veikle Balders Landsfinale, en utstilling hvor 68 åringer og 2-åringer deltok.

Samtidig finnes det flere kjente enkeltstående tilfeller av norskfødte kaldblodshester som utmerker seg eller er populære utenfor Skandinavia for andre ting enn trav: ett eksempel er Ness Tjo Ty som de siste årene har vunnet flere gangsartskonkurranser i tølt – en gangart primært assosiert med islandshester – i Tyskland.

Etter den norske åringsauksjonen i 2025 ble det også rettsdrama etter at en engelsk kvinne kjøpte flere kaldblods på grunn av tidligere erfaringer med deres gode gemytt og allsidighet. Da sakene var framme i offentligheten var mye av fokuset på at unge kaldblodshester ikke bør selges til land og kjøpere som ikke vil drive med trav.

Selv om det ikke er en del av denne undersøkelsen, påpekes det likevel at det virker å være et utappet mulig salgsmarked i utlandet, for kaldblodshester til ride- og hobbybruk, som norske eiere og oppdrettere i stor grad har oversett.

Foto Maria Steen Ranum

4 TEMATISKE VURDERINGER

Nedenfor gjøres vurdering innenfor forskjellige områder som kan påvirke startprosent på kaldblodshestene.

4.1 VITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER

Kaldblodstraveren nedstammer primært fra dølahesten/Gudbrandsdalshesten, men det er velkjent og dokumentert at det historisk finnes innslag av andre raser som fullblodshest, ardenner og hackney – til og med lipizzaner, varmblods passgjengertraver og finnehest finnes langt tilbake i stamtavlene. Siden man begynte å prestasjonsavle på tranvanlegg har rasen blitt blandet med den svenske kaldblodstraveren, som i tur har en stor grad av nordsvensk brukshest bak i stamtavla. Man pleier derfor i dag å snakke om én norsk-svensk kaldblodsrace.

Den renrasede og prestasjonsbaserte kaldblodsavlen ikke mer enn omkring 100 år gammel, og sammenlignet med andre hesteveddeløpsraser som galopphesten og varmblodstraveren er det dermed snakk om en ung og langt fra like homogent avlet rase.

I forhold til travhestenes prestasjons-genetikk er fremdeles mye ukjent. Hestens DNA-kode ble fullstendig sekvensert for første gang i 2006, og informasjonen publisert i journalen *Science* tre år senere. 17 år senere finnes det imidlertid bare en gentest som er relatert til prestasjoner, nemlig testen for å avdekke en hests mutasjon i DMRT3-genet. Spesifikke vurderinger og én anbefaling relatert til DMRT3 finnes i punkt 4.1.2.

4.1.1 GENETIKK

Innenfor galoppsporten har det de siste årene blitt utviklet mange genetiske tester som gir konkret informasjon om en hests genetiske forutsetninger, og det vises her til blant annet Emmeline Hills vitenskapelige undersøkelser. Den genetiske «speed gene test», for eksempel, forteller om en hest, genetisk sett, har best forutsetninger over kortere eller lengre distanser samt om den vil være best som unghest eller eldre.

Slike studier har foreløpig ikke vist seg å være overførbare til sulkysporten, og den eneste helhetlige genetiske studien på området er «A genome-wide association study for harness racing success in the Norwegian-Swedish coldblooded trotter reveals genes for learning and energy metabolism», forfattet av Brandon D Velie, Kim Jäderkvist Fegraeus, Marina Solé, Maria K Rosengren, Knut H Røed, Carl-Fredrik Ihler, Eric Strand og Gabriella Lindgren, fra 2018.

Denne undersøkelsen identifiserte flere gener som signifikante for både en hests inntekt og bestenotering. I tillegg ble «flere gener relatert til intelligens, energimetabolisme og immunfunksjon identifisert som potensielle kandidatgener for suksess innen travløp».

De samme forfatterne publiserte i 2019 studien «Genomic measures of inbreeding in the Norwegian-Swedish Coldblooded Trotter and their associations with known QTL for reproduction and health traits» hvor man blant annet fant at et utvalg startende kaldblodshester hadde høyere faktisk innavl enn den beregnede innavlskoeffisienten. De identifiserte også mulige genetiske sammenhenger med for eksempel OCD og fertilitet som gir grunnlag for videre studier.

Det er imidlertid et stort behov for flere studier på kaldblodshestens genetikk, spesielt i et prestasjonøyemed, for å identifisere målbare egenskaper som kan hjelpe både oppdrettere, eiere og trenere.

Det anbefales at DNT er en sterkere pådriver for flere vitenskapelige undersøkelser på kaldblodshestens genetikk slik at man får bedre forståelse og kunnskap om målbare egenskaper.

Underforstått er det også viktig at man kommuniserer og tilgjengeliggjør hva forskningen sier om de forskjellige genene og haplotypene (en «haplotype» er i Store Norske Leksikon definert som en «kombinasjonen av en gruppe gener som ligger nær hverandre på kromosomet»); – hva betyr det for eksempel at en hest har slik eller slik haplotype? Se for øvrig også punkt 4.1.3.

4.1.2 DMRT3

I 2014 publiserte Lisa Andersson med flere en vitenskapelig undersøkelse på mutasjon av genet DMRT3, også kjent som Synchrogait (se «The DMRT3 'Gait keeper' mutation affects performance of Nordic and Standardbred trotters» i Journal of Animal Science 2014 Aug. 1). Helt siden det har det pågått en diskusjon i kaldblodsmiljøet om fordelene og ulempene ved «AA», «CA» og «CC», og hva som er «best» eller optimalt.

9 av de 139 besvarelsene i undersøkelsen oppga at hestene er DMRT3-testet (spm. 8). Fem av disse ni oppga at hesten var testet «AA», mens to svarte «CA» og «CC» hver seg.

Ni besvarelser er langt fra nok til noen bastante konklusjoner, men selv her gir det rom for noen meget interessante observasjoner.

Alle fem «AA»-hestene ble satt i organisert trening, to hos A-trener, to hos B-trener og en hos unghesttrener. Fire startet i mønstrings- eller prøveløp, men kom aldri til start. I sine kommentarer på hvorfor disse hestene ikke kom til start noteres det gangartsproblemer på *samtlig*e fire: tre slet med passgang, mens en var «urytmisk uten at vi fant noen årsak.» Ingen av «CA» eller «CC»-hestene har gangartsproblemer bemerket.

Problemet med passgang var dog ikke begrenset til hestene som var testet «AA». Flere andre, hvor hestene ikke var testet, kommenterte også problemer med passgang. En respondent kommenterte at hesten var etter «X» (en kjent AA-hingst) og «hadde ekstreme passanlegg, som vi så allerede som føll.» Det er dermed ingen tvil om at AA og passgang skaper betydelige utfordringer for enkelte, og det er et trekk som vi ser jevnlig hos ustartede kaldblods.

Det anbefales at man DMRT3-tester kårede hingster for å gi oppdrettere informasjon som framstår som vesentlig i forhold til avkommets genetiske basis. Kostnaden bør bæres av forbundet og ikke de som søker hingsten kåret.

Det anbefales også at man styrker opplæring og kompetansen på balansering og skoing.

4.1.3 ANDRE VITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER

Samtidig som vitenskapen jobber med å avdekke genetikken som er essensiell for å gjøre det bra i travløp, er det flere studier, både pågående og avsluttede, for å avdekke miljøfaktorer og andre faktorer, som gir best mulig forutsetninger for suksess i konkurranse. En slik pågående studie i skrivende stund er «Velferd og atferd hos unge konkurransehester som holdes i ulike sommersystemer» som litt forenklet prøver å kartlegge den optimale sommeren som åring og 2-åring, altså oppvekstvilkår, for å senere prestere i travløp.

Forskning på hest i Norge finansieres i hovedsak gjennom et samarbeid mellom det norske Forskningsrådet og den svenske Stiftelsen Hästforskning. Sistnevnte stiftelse ble grunnlagt i 2004 og det finnes på deres hjemmesiden i skrivende stund 237 forskningsprosjekt, hvorav 204 er avsluttede. Selv om en god del av disse undersøkelsene ikke går direkte på trav er det flere som også er indirekte relevante. Samtidig er disse ikke lett tilgjengelig eller forståelige for folk uten den relevante vitenskapelig utdanning. Det burde det imidlertid vært.

I «Handlingsplan for bevaring og utvikling av de nasjonale hesteraser 2021-2030» er et nedskrevet overordnet mål (side 12) å «bidra til økt kunnskap, som igjen kan gi bedre hestevelferd og høyere kvalitet på hesteholdet, samt bidra til utvikling av hestenæringa».

Samtidig oppgis det som mål (side 34) med «bred formidling av forskningsresultater på alle flater og i alle fora hvor dette er naturlig med tanke på tema og raser» og har som et tiltak å «tilgjengeliggjøre nyere og eldre forskningsresultater i egnede fora. »

Problemet er at verken nyere eller eldre forskning og forskningsresultater er systematisk tilgjengeliggjort, på en måte som er praktisk og forståelig for «allmenheten».

Det må stilles krav til at alle forskere som får tilgang til data, genetiske data, sportsdata eller annet, fra DNT, at de ved prosjektets avslutning også produserer en presentasjon som, *på en praktisk og forståelig måte, forklarer hovedfunnene og anbefalte praktisk konsekvenser*. Forskere som ikke oppfyller disse kravene, bør som hovedregel utelukkes fra all framtidig tilgang og støtte.

I utgangspunktet bør det være jobben til DNT å tilgjengeliggjøre og systematisere relevant forskning på en forståelig og praktisk relevant måte. Det er imidlertid en kjensgjerning at travselskapet kanskje ikke har de nødvendige ressursene til at dette blir gjort på en tilfredsstillende måte.

Det anbefales at DNT innfører krav og forutsetninger til forskere for tilgang til genetiske data, sportsdata og annen informasjon, og at forskere som ikke oppfyller forpliktelsene utestenges fra all framtidig støtte, både finansiell og annet, samt tilgang til data.

Det anbefales at DNT eller Veikle Balder har en ansvarlig person eller gruppe som jevnlig følger med på vitenskapelige studier og undersøkelser, systematiserer og tilgjengeliggjør disse, for eksempel på organisasjonens nettside, på en praktisk og forståelig måte.

4.1.4 INNSAMLING AV OPPLYSNINGER

Parallelt er det viktig å samle og systematisere helseopplysninger for undersøkelser og forskning. Geno har et slik system for gris og ku hvor veterinærer kan legge inn informasjon, og dette blir fortløpende oppdatert for statistiske analyser.

DNT har VetApp for å legge inn helseopplysninger, men det kan utvides til å også gjelde generell behandling og opplysninger som kan være bakgrunn for statistiske analyser.

Det anbefales at VetApp utvides for å gjelde generelle helseopplysninger og alle behandlinger.

4.2 AVLSHINGSTER OG STARTPROSENT

Det er en kjensgjerning at det er store individuelle forskjeller mellom avlshingstene når det gjelder både startprosent – og innkjørt pr hest – på avkommene. Disse statistikkene er bredt tilgjengelig og publisert både hos DNT og i travmedia, og er dermed enkelt tilgjengelig for oppdrettere og interesserte.

4.3 AVLSHOPPER OG STARTPROSENT

En vesentlig ting i all prestasjonsavl er at man avler på både gode hann- og hunndyr. Kaldblodshingster som brukes i avlen må være kåret, dvs. både eksteriør og prestasjoner må være tilfredsstillende, mens det ikke er samme krav til hoppene.

Samtidig viser statistikkene med tydelighet at hopper med best egenprestasjoner også avler best. Tabell 3 har delt hester i samtlige årganger fra og med 2010 til og med 2020 inn i fem basert på mors inntjening, og deretter er startprosent og inntjening for hver av disse fem kalkulert. Tallene viser med tydelighet en soleklar sammenheng mellom mors egenprestasjoner og avkommenes egenprestasjoner.

	Mor tjente over 0,5m		Mor tjente 250k-500k		Mor tjente 100k-250k		Mor tjente under 100k		Mor ustartet	
År	Start%	Inntjening	Start%	Inntjening	Start%	Inntjening	Start%	Inntjening	Start%	Inntjening
2010	72,09%	kr 286 634	61,54%	kr 384 357	62,86%	kr 183 290	50,38%	kr 118 647	50,38%	kr 95 835
2011	70,00%	kr 318 140	62,89%	kr 211 871	60,21%	kr 134 671	56,12%	kr 129 078	47,33%	kr 139 556
2012	75,61%	kr 327 403	70,37%	kr 244 300	71,07%	kr 173 485	57,99%	kr 112 736	54,81%	kr 135 757
2013	74,42%	kr 271 437	72,63%	kr 264 928	62,65%	kr 192 744	56,54%	kr 169 004	47,59%	kr 118 503
2014	77,55%	kr 323 829	62,37%	kr 327 233	53,52%	kr 142 611	60,53%	kr 110 114	54,79%	kr 112 791
2015	77,42%	kr 265 409	72,83%	kr 248 256	72,66%	kr 236 623	63,41%	kr 143 012	48,12%	kr 110 447
2016	76,39%	kr 371 578	76,00%	kr 189 698	64,79%	kr 140 333	59,01%	kr 123 219	47,18%	kr 124 755
2017	58,21%	kr 190 839	66,35%	kr 153 306	60,33%	kr 143 096	54,44%	kr 140 665	53,97%	kr 176 741
2018	66,67%	kr 238 941	66,36%	kr 190 558	66,67%	kr 164 835	53,63%	kr 95 326	46,75%	kr 151 392
2019	79,71%	kr 232 143	70,21%	kr 170 527	68,18%	kr 138 652	57,69%	kr 179 154	56,45%	kr 93 549
2020	75,64%	kr 188 311	69,15%	kr 121 433	60,58%	kr 88 978	52,32%	kr 96 787	50,45%	kr 83 392
SNITT	72,84%	kr 266 645	68,27%	kr 226 041	63,82%	kr 160 132	56,23%	kr 128 386	50,52%	kr 122 418

Tabell 3: Startprosent og inntjening for årganger fra 2010 til 2020 sortert på mors egenprestasjoner.

Samtidig er det veldig viktig å påpeke at tabell 3 viser en klar sammenheng, men overhodet ikke noen absolutt sammenheng. Flere hopper som er enten ustartede eller tjente lite penger på banen har blitt gode avlshopper, to nyere eksempler er Brenne Jærva og Lilje Faksa.

Noen av disse ble, av forskjellige grunner, ikke satset på som løpshester. Flere viste også talent, men ble skadet tidlig, og for begge disse gruppene så vil ikke den faktiske inntjeningen reflektere hva de kunne oppnådd. I tillegg vil det alltid være et element av tilfeldigheter ute og går. Järvsöfaks, som av mange er ansett som verdens beste kaldblodshingst gjennom tidene, har en far med heller moderate egenprestasjoner, sammenlignet med andre kårede hingster, mens mor er ustartet.

Oppsummert er det viktig at oppdrettere er klare over disse sammenhengene, men også unntakene, slik at de kan ta best mulig avgjørelse på hvilke hopper de satser på i avlen.

4.4 INNAVL

Kaldblodsoppdrettere har i lang tid bedrevet omfattende innavl, altså parring mellom individer som er i nær slekt med hverandre. For 60-70 år siden var innavlen fokusert på Stegg (født 1937), hans sønn Steggbest (født 1947) og sønnesønn Jahn Sjur (født 1954).

Senere ble det blant annet innavlet på Jahn Sjurs sønner Jerker (født 1962) og Troll Jahn (født 1971), samt sønnesønn Pilmin (født 1970), mens de to siste tiårene har vært en ensidig innavl på hingsten Elding (født 1983). De siste årene har dette gått over til stor og fremdeles voksende innavl på Eldings sønn Moe Odin (født 1997).

Historisk sett er det ingen tvil om at innavlens positive effekter, som å skape en mer homogen rase og «doble opp på gode travgener», i sportens begynnelse mange ganger har vært sterkere enn de negative effektene. Dette er også i tråd med hva man har sett både på galopp- og varmblodssiden, og også hos finnehesten for den saks skyld, hvor flere historisk viktige avlsindivider er sterkt innavlet – men samtidig oppnår størst avlsmessig gjennomslag når de utkrysses.

4.4.1 INNAVL OG STARTPROSENT – «6 ELLER MINDRE»-REGELEN

Innavlskoeffisienter ble først noenlunde enkelt tilgjengelige med inntoget av datamaskiner og internett. Lenge før det kom har man i travsporten brukt en forenklet definisjon av innavl: hvis den samme hesten finnes både på far- og morsiden i stamtavlen, legger man sammen tallene for generasjonene den aktuelle hesten finnes i på hver side. Hvis tallet er 6 eller mindre, regnes hesten som innavlet: hvis man bruker Nordsjø Anna som et eksempel, så har hun avlsmatadoren Elding som farfarsfar og som morfar, altså i tredje generasjon på farssiden og annen generasjon på morssiden. Det er dermed vanlig i sporten å omtale Nordsjø Anna som «3x2 innavlet på Elding». Selv om dette er en sterkt forenklet tommelfingerregel, med dertil klare svakheter, gir den likevel en pekepinn på graden av innavl i et individ.

Tabell 4 viser startprosent og innkjørt pr hest for hver årgang fra og med 2010 til og med 2020 delt opp i de som er innavlede etter «6 eller mindre»-tommelfingerregelen. De fire første kolonnene (foruten kolonnen for «år») viser da antall som er definert som innavlet i henhold til «6 eller mindre»-regelen, samt hvor mange av disse som har startet, startprosenten og inntjeningen. De fire siste kolonnene viser tilsvarende tall for de som ikke er innavlet etter nevnte tommelfingerregel.

År	Innavlede	Startede	Start%	Innkjørt pr hest	Ikke innavlede	Startede	Start%	Innkjørt pr hest
2010	203	124	61,08 %	kr 179 170	636	340	53,46 %	kr 157 023
2011	245	147	60,00 %	kr 168 303	564	305	54,08 %	kr 145 867
2012	218	134	61,47 %	kr 137 208	518	328	63,32 %	kr 174 696
2013	242	150	61,98 %	kr 180 149	420	243	57,86 %	kr 184 126
2014	237	147	62,03 %	kr 184 571	345	197	57,10 %	kr 162 355
2015	233	161	69,10 %	kr 202 703	346	215	62,14 %	kr 174 845
2016	235	146	62,13 %	kr 221 051	385	241	62,60 %	kr 135 924
2017	217	128	58,99 %	kr 174 268	372	214	57,53 %	kr 146 552
2018	258	164	63,57 %	kr 185 990	400	221	55,25 %	kr 137 285
2019	199	133	66,83 %	kr 158 153	354	223	62,99 %	kr 156 426
2020	201	126	62,69 %	kr 84 044	338	197	58,28 %	kr 125 877
TOTALT	2488	1560	62,70 %	kr 172 106	4677	2724	58,24 %	kr 155 129

Tabell 4. Innavl («6 eller mindre»), startprosent og innkjørt pr hest, hester født 2010-2020.

Som man ser har hestene som er innavlet etter denne tommelfingerregelen faktisk hatt noe høyere startprosent og noe høyere innkjørt i snitt. Dermed ser vi den historiske grunnen til at mange ikke har vært så bekymret for innavl hos kaldblodsrasen. Her må det imidlertid understrekes at det er store forskjeller internt i både gruppen av innavlede og ikke-innavlede individer: mens innavl på noen individer statistiskmessig er positivt er innavl på andre statistiskmessig veldig negativt.

4.4.2 INNAVL OG STARTPROSENT – INNAVLSKOEFFISIENT

Foregående tommelfingerregel har imidlertid, som nevnt, klare svakheter.

Innavlskoeffisienten, et matematisk estimat av graden av innavl i et individ, gir et mer korrekt bilde av sammenhengen mellom innavl og prestasjoner. Ved å legge til grunn stamtavlene i DNTs database, komplettert med informasjon fra eldre stambøker som ikke er lagt i DNTs database, kan vi analysere de 21 årgangene fra og med 2000 til og med 2020:

(Ved å legge til ekstra stamtavle-informasjon blir koeffisientene – som beregnes basert på all tilgjengelig informasjon – mer presise, men samtidig litt høyere enn hva man finner på forskjellige nettsider. Som et eksempel har Jerven Junior en oppgitt koeffisient på 15,25 % på ST, mens Blodbanken oppgir 14,809 %. Breedly, som dog kun kalkulerer basert på syv generasjoner, oppgir den til 13,4 %, mens vi finner at den er 16,970 % med ekstra informasjon. Derfor kan man ikke uten videre sammenligne disse koeffisientene.)

IK %	Antall	Startende	Start%	Innkjørt/ hest	Innkjørt/ starter	Innkjørt/ start
0,00-0,99 % **	13	0	0,00 %	kr -	kr -	kr -
1,00-1,99 %	0	0	-	kr -	kr -	kr -
2,00-2,99 %	0	0	-	kr -	kr -	kr -
3,00-3,99 %	15	2	13,33 %	kr 2 067	kr 15 500	kr 738
4,00-4,99 %	131	62	47,33 %	kr 76 779	kr 162 226	kr 3 558
5,00-5,99 %	667	350	52,47 %	kr 97 940	kr 186 647	kr 4 067
6,00-6,99 %	2016	1093	54,22 %	kr 141 786	kr 261 519	kr 5 596
7,00-7,99 %	3490	1942	55,64 %	kr 143 087	kr 257 144	kr 5 726
8,00-8,99 %	3216	1826	56,78 %	kr 126 047	kr 221 996	kr 5 638
9,00-9,99 %	2600	1460	56,15 %	kr 135 942	kr 242 088	kr 6 128
10,00-10,99 %	1727	976	56,51 %	kr 140 374	kr 248 387	kr 6 131
11,00-11,99 %	1000	590	59,00 %	kr 131 867	kr 223 503	kr 6 000
12,00-12,99 %	673	414	61,52 %	kr 138 117	kr 224 524	kr 5 867
13,00-13,99 %	504	308	61,11 %	kr 172 198	kr 281 778	kr 7 285
14,00-14,99 %	290	164	56,55 %	kr 156 633	kr 276 973	kr 6 349
15,00-15,99 %	108	53	49,07 %	kr 80 347	kr 163 726	kr 4 959
16,00-16,99 %	54	28	51,85 %	kr 279 455	kr 538 949	kr 9 600
17,00-17,99 %	39	19	48,72 %	kr 81 003	kr 166 269	kr 5 087
18,00-18,99 %	36	19	52,78 %	kr 24 624	kr 46 655	kr 2 654
19,00-19,99 %	39	25	64,10 %	kr 111 239	kr 173 533	kr 5 189
>20,00 %	30	14	46,67 %	kr 73 650	kr 157 821	kr 3 988

Tabell 5. Innavlskoeffisient og prestasjoner, hester født 2000-2020 inklusiv.

** 13 hester mangler for oppført i DNTs database. Når far eller mor mangler blir innavlskoeffisienten alltid 0.

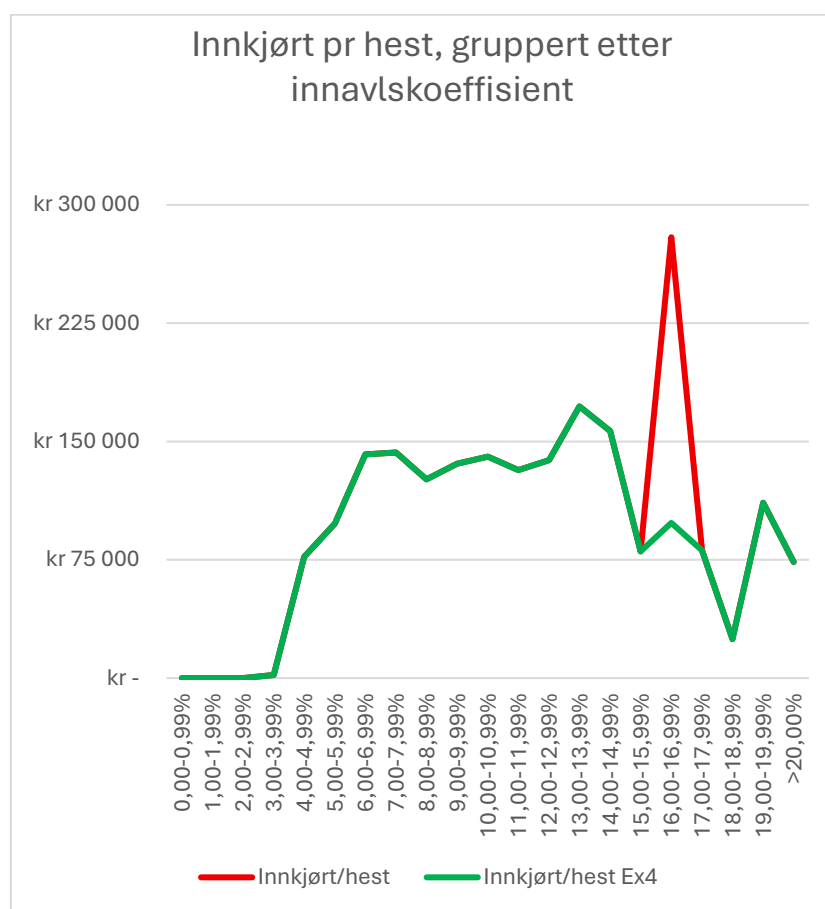
Man ser umiddelbart at ved de aller høyeste innavlskoeffisientene er startprosent og alle inntjeningstallene lavere.

Samtidig ser vi at startprosent kun er over 60 ved innavlskoeffisient på 12, 13 eller 19 prosent. Innkjørt pr hest og innkjørt pr starter er på det høyeste ved koeffisient på 13, 14 eller 16-tallet.

Dette gir inntrykket av at en høy innavlskoeffisient ikke er problematisk. Problemet er dog at noen veldig få unntakshester forvrenger tallene og skaper et misvisende bilde.

I gruppa med innavlskoeffisient fra 16,00 til 16,99 prosent finner vi fire veldig seiersvante millionærer og topphester i Grisle Odin GL, Valle Ask, Edens Odin og Jerven Junior, som sammen drar tallene veldig opp. Tar man bort disse fire unntakshestene, som er avvikshester statistisk sett, endrer tallene for gruppa med innavlskoeffisient på 16 prosent seg drastisk: startprosenten faller fra 51,84 til 48,00, innkjørt pr hest fra 279.455 til 98.400, innkjørt pr startende fra 538.949 til 205.000, og innkjørt per start fra 9600 til 4289.

Da ser man mye klarere at det etter et visst punkt er en negativ korrelasjon mellom innavlskoeffisient på den ene siden, og startprosent og inntjening på den andre:

Figur 1. Inntjening pr hest. Grønn linje viser med de fire nevnte hestene ekskludert

Så er det som sagt noen få enkeltindivider med høy innavl som drar opp tallene uforholdsmessig mye. Da reiser naturligvis spørsmålet seg hvorfor det er slik. For noen hester er det nok så enkelt som «statistisk variasjon», litt forenklet, at unntak finnes overalt. Det kan også være noe annet genetisk som vi enda ikke forstår godt nok som «trumfer» den høye innavlen. En annen ting kan også være at innavlskoeffisienten – som bare er et matematisk estimat på papiret – rett og slett ikke er nøyaktig nok.

Selv om innavlskoeffisienten er mye mer presis enn tommelfingerregelen i 4.4.1, så er dette heller ikke feilfritt:

Koeffisienten er basert på offisielle stamtavler, men det er velkjent at stamtavla til en god del kaldblodshester gjennom historien er feil – mange som følge av bevisst juks. Det er relativt klart slått fast, for eksempel, at stamtavla til Järvsöfaks' far Trollfaks ikke stemmer (ved at Steggbest er den faktiske faren til Reitlisa), og den korrigerte innavlskoeffisienten for Järvsöfaks er godt over ett prosentpoeng høyere enn oppgitte. Legger vi den faktiske stamtavla til grunn, og ikke den offisielle, er Järvsöfaks og hans avkom også mer i slekt med hele populasjonen som helhet.

Samtidig finnes det flere hester med feil stamme med motsatt utslag: i dommen i den såkalte «Schuwarda»-rettssaken i 1973 slo Tune Herredsrett fast at resultatene fra serumsundersøkelsen talte sterkt for at varmblodshingsten Finlay er den faktiske faren til kaldblodshoppa Schuwarda. Legger man dette til grunn blir hennes innavlskoeffisient nesten null og det gjør også at hennes etterkommere får en litt lavere innavlskoeffisient samt at de blir mindre i slekt med populasjonen som helhet – men så kan dette igjen korrigeres motsatt vei hvis det er slik at flere kaldblodshopper fra 50- og 60-tallet egentlig hadde varmblodshingster som far, siden disse fedrene var i slekt med hver andre.

Og når forutsetningene for beregningene av innavlskoeffisientene er beheftet med feil kan vi heller ikke stole fullt ut på resultatet av de beregningene, altså koeffisientene.

Til slutt, innavlskoeffisienten er bare et estimat og angir sannsynligheten for at et individ arver to identiske kopier av et gen fra en felles forfader. Skal man vite den faktiske innavlgraden må man foreta genetiske tester.

4.4.3 BEHOVET FOR FLERE VITENSKAPELIGE INNAVL-STUDIER

Erfaringer fra både galopp- og varmblodssporten viser at man greit kan tåle noen generasjoner med innavl, men viser like tydelig at man når en grense hvor både startprosent og inntjening påvirkes negativt. Tallene vi har satt sammen ovenfor viser også at det er en negativ korrelasjon mellom startprosent og innavl etter viss innavlsgrad.

Vitenskapelige studier fra galoppsporten, hvor rasen er både prestasjonsavlet og mer innavlet over et mye lengre tidsrom enn kaldblodshesten, viser tydelig at økt innavl (faktisk innavl i henhold til genetiske undersøkelser) fører til lavere startprosent. Det vises i den forbindelse blant annet til studien «Inbreeding depression and the probability

of racing in the Thoroughbred horse» av Emmeline Hill med flere, hvor dette er vitenskapelig dokumentert og kvantifisert.

I oppsummeringen av nevnte studie skriver forfatterne at «Genomisk informert avl som tar sikte på å redusere innavlsdepresjon og unngå skadelige paringer mellom bærere av samme haplotype, vil forbedre populasjonens helse og velferden til veddeløpshestene.»

Det er ingenting som skulle tilsi at kaldblodstraveren er noe annerledes.

På bakgrunn av alt dette er det grunn til å advare mot den store innavlen hos kaldblodshesten og advare for konsekvensene på rasens startprosent.

Statistikkene ovenfor kan forventes å forsterke seg når man i framtiden i stadig større grad innavler på allerede innavlede individer og dermed «dobler opp på allerede oppdoblede individ.»

Verken Elding eller Moe Odin er veldig innavlede hester: Elding er som tettest 4x5 avlet på Stegg, altså at Stegg finnes i fjerde generasjon på farssiden og i femte generasjon på morssiden, mens Moe Odin som tettest er 4x5 avlet på Jahn Sjur. Men hva skjer med rasen, startprosentene og prestasjonene når man avler på hingster og hopper som allerede er innavlet på Elding eller Moe Odin? Tallene fra de siste norskfødte årgangene viser en stor innavl på Moe Odin. Mens 43 av 443 norskfødte føll i 2023 hadde Moe Odin på begge sider i stamtavla, 9,71 % av årgangen, vokste dette til 71 av 382 i 2024, 18,59 %. I 2025 klatret prosenten til 2012 da 69 av 343 føll hadde både far og mor med Moe Odin i stamtavla.

Det er dog ikke bare økt innavl på avlsmatadorer som er en utfordring for kaldblodshesten: rasen har sett en markant reduksjon i antall aktive hoppelinjer de siste to tiårene og flere og flere føll kommer nå fra noen få morsfamilier. Som et eksempel vises det til at antall føll som nedstammer på morslinjen fra Schuvarða (født 1954) var 6,56 % i 2015 (38 av 579). Dette vokste til 9,83 % (53 av 539) i 2020 og hoppet videre til 13,99 % i 2025 (48 av 343). Samtidig står Schuvarða-familien for flere av de mest populære avlshingstene som Tangen Bork, Gisle Odin GL og Gisle Tore GL.

Den pågående studien «Inavlsdepression hos kallblodstravare – kalla sanningar om en het fråga», ledet av Susanne Eriksson fra SLU, skal også se på faktisk genomisk innavl (og ikke bare beregnet innavl), ved at man, ifølge studiens søknadside på Stiftelsen Hästforskning, skal genotype ca 700 hester. Resultatene fra studien forventes publisert og slutført i 2027.

Høy innavl vil utvilsomt føre til at startprosent i rasen faller på et tidspunkt. Kaldblodspopulasjonen er så begrenset at alle hopper og hingster er beslektet i en eller annen grad, men det bør være åpenbart at man er nødt til å innføre tiltak som begrenser graden av innavl.

Det anbefales at DNT innfører flere restriksjoner på avkom med høy innavl.

Det anbefales at DNT fortsetter å være en pådriver for enda flere og mer omfattende studier av innavlssituasjon på kaldblodsrassen, også med tanke på effekten på startprosent. Studiene bør være basert på faktisk/genomisk innavl og ikke beregnet basert på usikre stamtavler.

4.5 OPPVEKSTVILKÅR

Spørreundersøkelsen hadde ikke som mål å gjøre noen stor undersøkelse av oppvekstsvilkårene, men to spørsmål ble lagt inn for å se om det var noen tydelige tendenser, enten for å se om det var noe som ble gjort eller ikke gjort med de ustartede hestene, som ga grunnlag for videre undersøkelser.

Nå har man riktignok ikke lignende tall for hele populasjonen, eller hele årganger, men en tanke man ville sjekke ut var at hester som endte opp som ustartede kanskje ikke var i nok bevegelse, tidlig i livet.

Spørsmålet om «oppvekstsvilkårene fra hesten ble avvent til man startet opp med trening» hadde fem svaralternativ hvor man skulle krysse av for alle som gjelder (spm. 10). 28 har krysset av for «Jeg er ikke oppdretter og vet ikke». Samtidig har én av disse også krysset av for «Hesten sto på boks», mens en annen også har krysset av «Hesten gikk på utegang». Disse to besvarelsene blir selvmotsigende og er tatt ut av nedenfor oversikt:

Antall	
Hesten sto på boks	38 av 111 (34,23 %) – bare på boks: 2 hester
Hesten gikk i luftegård	47 av 111 (42,34 %)
Hesten gikk i flokk	76 av 111 (68,46 %)
Hesten gikk på utegang	44 av 111 (39,64 %)

Tabell 6. Oppvekstsvilkår.

Bare to besvarelser, tilsvarende 1,80 %, oppgir at hesten kun som på boks som unghest, mens de øvrige 36, som krysset av for at hesten sto på boks, også krysset av for minst ett annet alternativ. Samtidig har et klart flertall av ustartet hester gått i flokk som unghest.

En nærmere og mer detaljert undersøkelsen kan kanskje finne faktorer i oppvekstsvilkårene som i en viss grad bidrar til at hester ikke kommer til start, men det er ingenting i disse tallene som tilsier at oppvekstsvilkår som helhet er en faktor som kan forklare hvorfor mange ikke kommer til start.

En meget interessant pågående studie når det gjelder oppvekstsvilkår er den tidligere nevnte «Velferd og atferd hos unge konkurransehester som holdes i ulike sommersystemer», ledet av Morten Tofastrud. Studien følger 60 unghester gjennom to somre (2025 og 2026) for å, litt forenklet, finne fram til den beste sommeren for en unghest som senere skal prestere på travbanen. Funnene forventes ferdigstilt i 2027.

4.6 INNKJØRING OG OPPTRENING

4.6.1 INNKJØRING

Av de 139 besvarelsene i spørreundersøkelsen oppgir 127, 91,37 %, at hesten ble temt og innkjørt. To kunne ikke tidfeste når dette skjedde fordi hesten var innkjørt da de overtok den. Noen andre er også litt usikre, men fordelingen basert på hva man vet eller tror er:

	Antall
Innkjørt som åring	93 (73,23 %)
Innkjørt som 2-åring	19 (14,96 %)
Innkjørt som 3-åring	11 (8,66 %)
Innkjørt senere	4 (3,15 %)

Tabell 7. Tidspunkt for innkjøring.

Vi ser dermed at de aller fleste unghester blir temt og innkjørt som åring, noe som også er helt i samsvar med innhentede data fra DNT.

Av de 127 som ble temt og innkjørt ble dette hovedsakelig gjort av eier:

	Antall
Innkjørt av sier	87 (68,50 %)
Innkjørt av proff-trener	30 (23,62 %)
Innkjørt av unghesttrener	10 (7,87 %)

Tabell 8. Hvem tok seg av innkjøring.

Av de 12 som ikke ble innkjørt var forklaringene (man kunne velge alle svar som passet):

Grunn	Antall
Hesten døde	4 stykker De oppgitte grunnene var: - silosyke 13 måneder gammel - døde uforklarlig på beite to måneder gammel - Avlivet pga alvorlig bukkhov - Hesten fikk tarmslyng som halvannet-åring
Gemytt/temperament	4 stykker
Manglende interesse hos eier	4 stykker
Manglende kunnskap/erfaring	2 stykker
Skader (gjentatte og/eller alvorlige)	2 stykker Én hest er oppgitt til å ha en medfødt cyste i en knokkel

Tabell 9. Grunner til at hest ikke ble innkjørt.

4.6.2 OPPTRENING

Mens over 90 prosent av hestene blir temt og innkjørt blir omkring 83 - 89 % satt i organisert trening (se også punkt 3.1). Dette er over andelen av hestene i undersøkelsen som ble i organisert trening, hvilket var 72,66 %.

I henhold til tabellen i punkt 2.2.1 starter omkring 70 prosent av hver årgang i mønstrings-, prøve- eller totaløp. Vi ser dermed at det er et overraskende stort frafall fra antallet som blir satt i organisert trening, men som ikke avlegger mønstrings- eller prøveløp, ei heller kommer til start i totaløp.

Grunnen til at så mange innkjørte kaldblods i undersøkelsen ikke ble satt i trening er veldig sammensatt. I spørreundersøkelsen var det 13 forskjellige svaralternativer, og svarene fordelte seg slik (alle svaralternativer som var relevante skulle krysses av):

Grunn	Antall
Ble brukt til andre aktiviteter	8 (21,05 %)
Ble satt rett i avl	2 (5,26 %)
Gemytt/temperament	4 (10,53 %)
Hadde ikke tro på potensial/framtidig karriere	5 (13,16 %)
Hesten døde	5 (13,16 %)
Manglende interesse	7 (18,42 %)
Manglende kunnskap/erfaring	2 (5,26 %)
Manglende tid/bortprioritering	8 (21,05 %)
Manglende økonomi	3 (7,89 %)
Skader (gjentatt og/eller alvorlige)	4 (10,53 %)
Sykdom	3 (7,89 %)
Annet	6 (15,79 %)

Tabell 9. Grunner til at hest ikke ble satt i organisert trening.

Siden besvarelsene kom fra nåværende eier, har ikke alle som svarte fullstendig oversikt over treningshistorikken til hestene. Flertallet var imidlertid amatørrente enten hele eller deler av tiden hesten sto i organisert trening:

	Antall
A-trener/profftrener	24 (26,07 %)
B-trener	6 (6,52 %)
Unghesttrener/spesialist	3 (3,26 %)
Amatørtrener (eier)	46 (51,09 %)
Både hos A- og amatørtrener (eier) i løpet av perioden den sto i organisert trening	12 (13,04 %)
Ukjent	10 (ikke tatt med i %-beregning)

Tabell 10. Trener til hest.

Vi ser at mange kaldblodshester som ikke kommer til start er amatør/eier-trent, men alle trener-/lisenstyper er representerte. Problemet med ustartede hester er således ikke begrenset til bare en type trener.

Både kompetanse og erfaring er nødvendig for å trene en unghest fram til start. I mange tilfeller kreves det ikke noe ekstra kompetanse eller erfaring for å gjøre dette, men noen krever mer – og noen krever også mye mer. Trenere med mange hester på treningslista og/eller stor erfaring innenfor yrket har erfaringen og derfor bedre forutsetningene for å lykkes. Nøkkelen for kaldblodssporten som helhet vil derfor være å etablere et fora for jevnlig praktisk kompetanse- og erfaringsutveksling. Dette eksisterer allerede i form av «Til start»-samlingene, se neste punkt.

4.7 TIL START

Av de 101 som ble satt i organisert trening deltok 17 stykker, 16,83 %, på alle eller de fleste samlinger av «Til start». Ytterligere 23, altså 22,77 %, deltok på «noen», mens 61 ikke var med på en eneste samling av «Til start».

Deltakelse	Antall
Alle/de aller fleste	17 (16,83 %)
Noen	23 (22,77 %)
Ingen: jeg kjenner til «Til start», men valgte det bort	44 (43,56 %)
Ingen: jeg kjenner ikke til «Til start»	17 (16,83 %)

Tabell 11. Deltakelse i «Til start».

Det er verdt å påpeke at 17 stykker, altså 16,83 %, svarer at de ikke er kjent med «Til start»-prosjektet. Samtidig er det store flertallet av disse besvarelsene nåværende eiere som har overtatt hesten for å bruke til hobbybruk, og dermed er det ikke grunnlag for å si at «Til start» prosjektet ikke er godt nok kjent blant travsportens aktive.

Mer bekymringsverdig er det at nesten 40 prosent oppgir å ha vært med på alle eller noen samlinger, men likevel forble hesten ustartet. Dette gir grunn til å stille spørsmål ved om «Til start»-samlingene utnyttes godt nok. På DNTs hjemmesider poengteres det at man på «Til start» får blant annet «Læring og kompetanseutvikling» samt «Hjelp og veiledning av profesjonelle». Anonymiserte tilbakemeldinger indikerer at det er store individuelle forskjeller på «Til start»-samlingenes kvalitet fra region til region, og at det enkelte steder har et alt for stort sosialt preg uten nok kompetanseutveksling og læring.

Ting tyder derfor på at kompetanseutviklingen og lærebiten i «Til start» har et stort forbedringsområde.

Det har blitt etterspurt statistikker fra DNT på «Til start», men det ser ikke ut til å foreligge helhetlige oversikter eller evalueringer fra hos det sentrale travforbundet.

Samtidig ser vi, som tidligere nevnt, et soleklart behov for et fora for jevnlig praktisk kompetanse- og erfaringsutveksling. I «Til start»-prosjektet har man allerede fundamentet klart.

Det anbefales at DNT gjør jevnlige evalueringer av «Til start»-prosjektet med sikte på å kartlegge utviklingen/framgangen samt startprosent på deltakerne, innhente tilbakemeldinger fra deltakere og identifisere eventuelle forbedringsmuligheter i

programmet. For å gjøre arbeidsmengden håndterbar anbefales det at hvert forbund gjør sin egen årlige evaluering hvor deltakere kan komme med tilbakemeldinger, samt at man følger opp ustartede 3- og 4-åringer som har vært i «Til start»-prosjektet for å finne eventuelle mangler eller forbedringsområder. Evalueringsformen kan bestemmes lokalt.

Det anbefales videre at DNT utvider «Til start»-prosjektet med flere årlige samlinger, mer strukturert oppfølging og erfaringsutveksling, det bør knyttes til seg noen erfarne travtrenere og det bør også være mulig å ha med ustartede og urutinerte 3- og 4-åringer.

4.8 STOPP ETTER MØNSTRINGS- ELLER PRØVELØP

Omkring to-tredjedeler av hestene i undersøkelsen utviklet seg til et punkt hvor de var klare for å gå mønstrings- eller prøveløp. 37,68 % av hestene i undersøkelsen som var vurdert klare for å gå mønstrings- eller prøveløp kom imidlertid aldri ut i totaløp. Det bemerkes at disse tallene er høyere enn for rasen som helhet, se også punkt 3.1.

Svaralternativ	Antall
Hesten gikk mønstrings- eller prøveløp, men startet aldri i totaløp	43 (42,57 %)
Hesten gikk aldri mønstrings- eller prøveløp	26 (25,74 %)
Hesten var aldri vurdert klar for mønstrings- eller prøveløp	32 (31,68 %)

Tabell 12. Hester i mønstrings- og/eller prøveløp.

De forskjellige grunnene oppgitt til at hestene ikke kom til start i totalisatorløp er ofte individ-spesifikke som det ikke finnes overordnede tiltak for, som – for å gå over noen av de oppgitte begrunnelsene – «slet med testikkel vridning, tok tid å finne ut av», «fikk problemer med ryggen», «hesten var lat og uvillig» og «gaffelbåndsskade».

Samtidig observerer vi at flere oppgir at deres hest slet tidsmessig, for eksempel «hesten stagnerte fartsmessig. Utviklet seg aldri fra 3 års sesongen. Gikk i 1.42-1.50 fart på distansen. Startet lokalkjøring ut sesongen som 6 åring. Uten at den utviklet seg videre. Travet reint og pent, men ikke noe fremdrift.», «fikk beskjed om at hesten ikke egnet seg for løp da hun ikke var eksplosiv/rask nok» og «hesten har mykje passgang og slit i tempo under 1.50».

Vi observerer også at det i de siste årgangene har vært rundt mellom fem til ti prosent av hestene som har gjort færre enn fem starter. Dette er starthester som klarer prøveløpskravet, men ikke særlig mer. I tillegg har vi som kjent omkring ti prosent med godkjent mønstrings- og/eller prøveløp som heller ikke kommer til start i totalisatorløp.

Flere travtrenere kom også med konkrete tilbakemeldinger om løpstilbud. Et veldig høyt antall ønsket tidsløp, og gjerne i form av en serie eller divisjon:

- «Vil tro tidsløp kan være like greit da de bedre forsvinner ut av klassen raskt, mens flere får muligheten.»
- «Tidsløp, og prøveløpstiden må gjelde fra første start»
- «Hester som ikke har startet og har rekord skal ikke kunne starte tidsløp Det er latterlig at hester med prøveløp på 1.32 skal kunne gå tidsløp med f.eks. 20

meter ved 1.36 og 40 meter ved 1.34. Ved og utelukke disse så blir terskelen lavere og tidsløpet kan være for dårligere hester som skal komme i gang.»

- «Mer 0-grunnlagsløp, eventuelt løp som går på idealtid for de 3-åringene som ligger litt lenger bak tidsmessig.»
- «Vanskelig å starte i gang hestene. Skulle vært flere løp/tilleggsløp for hester med lavt grunnlag. Har selv hest som går ca 1.38. Det er vanskelig å komme i gang uten å bli frakjørt.»
- «1. Flere tidsløp. 2. Heller grunnlagsfordel hopper enn hoppeløp i lavt grunnlag. 3. Flere breddepremieringsløp. 4. Flere løp i grunnlag mellom 40-80.000. Blir fort tøft så fort de får noen kr på bok og runder 50.000. Det blir krevende for mannen i gata å holde følge med utviklingen til hestene fra trenerstallene, som har helt andre forutsetninger. Så fort en runder 50.000 er det ofte langt opp til neste "divisjon", og lett å falle av. 5. Løp i lave grunnlag for kun amatørrente hester. Mulig dette ikke lar seg gjøre, men mulig dette kan dra til seg litt ekstra amatører.»
- «Flere løp for lavgrunnlag/unghester. Kunne heller ha vært lavere premier som f.eks. 10 tusen i første og oftere løpstilbud.»
- «Det må skrives ut løp til hester som går tidskravet for prøveløp, slik at disse kan startes i gang, det skal ikke være nødvendig å måtte gå 1.32 for å debutere. For langt spenn mellom prøveløpskrav og forventninger til løpshester, skaper ingenting annet enn misnøye for sporten. Det er mange hester som kan bidra til sporten dersom man endrer løpsutskrivninger til fordel hopper f.eks. 20 meters fortrinn. Tidsløp med reell fordel hopper, ikke som i dag hvor man gir hingster med høyere grunnlag eller bedre rekord inngang i løpet, men med 20 meters tillegg. I tillegg så kunne man laget en serie for de dårligste hestene, lignende Vinterserien med tidsbegrensning og ett visst antall løp.»
- «Lage en lavgrunnlags-serie for amatør trente hester.»
- «Det er alt for få inndelinger med kaldblods i lavt grunnlag, ofte må kaldblodsene med 0 kr på konto gå med de som har tjent 60-70 tusen.»
- «Kanskje på kaldblodssiden kunne det vært lurt med noen rene amatørlop for unghestene så folk tør og sette dem opp for løp, uten at dem må gå i underkant av 1.30.»
- «Det er veldig viktig å få ut 3-åringene fordi det vil generere at de blir starthester med en gang. Tre års kaldblodshopper har ikke noe løpstilbud i det hele tatt og hvis du bor langt unna Sverige så er det veldig vanskelig å få de i gang. Litt flere løp med 20 meters godtgjørelse for hopper hadde også vært en kjempe fordel fordi hoppene tjener mye mindre penger en hingstene og her er det et stort potensiale for flere løpshester hvis man bare får de ut i løp.»
- «Med fordel skriv ut flere lav-tersekkeløp 1.37 stengt på 1.34»
- «Det er alt for mange hester som ikke kommer til start, det er mange trenere/eiere som ikke ønsker å starte med en hest før den er "god nok" til å gå under 1.35. Det må være et løpstilbud for de hestene som ikke går 1.35 også.»
- «En periode var det løp for "å komme i gang." Det bør gjenopptas. Størrelse på premie er mindre viktig. Tror førstepremien den gang var 4000 kroner»
- «Ekstra bonus til f.eks. 3-åringene i de første fem starter-slik at det blir en ekstra motivasjonsfaktor for å få hesten i gang som 3-åring. For mange hester uteblir fra løpsbanen etter godkjent mønstringsløp. Unghestløp med høy premieskala gir for

stort gap på kvaliteten av hester (spesielt på banene som ikke er på det sentrale Østlandet). Det er bedre med lavgrunnlagsløp for ustartede unghester med f.eks. en ekstra bonus for unghester.»

- «Har selv slitt med å få i gang min egen ustartede hest i år, og har måtte starte med hester som har tjent over 100 000 mer og springer 10 sekunder fortere, føles håpløst. Ofte dårlig løpstilbud, og får ikke den rutinen de trenger.»
- «Mer tidsløp, de beste blir borte etter en start, de er der alltid om det er stengt på 1 kr eller 1.40. Hester uten rekord kan være med. Da er det løp til de som må starte seg i gang.»
- «Litt mere variasjon. Det er endel "under 4000 løp", men det kunne vært mer variasjon i "neste steg."»
- «Jeg mener løpstilbudet må være tilpasset de løpshestene som til enhver tid er startklare og har gått prøveløp. Hadde vært en kjempe fordel hvis løpene blei skrevet ut for startklare hester i alle grunnlag og at løpene blei spredd ut slik at alle hestene i nærområdet til banene har mulighet til å starte minst to ganger i måneden, f.eks. ved at trenerne kan huke av hvem som kan starte og hvilke som har pause eller er behandlet. Hvis man bare kunne ha huket av dette på treningslista si så tror jeg det hadde vært enklere å skrive ut løp som passer de fleste og da ville man få ut flere starthester. Litt flere tidsløp hadde også vært en kjempefordel.»

Det er vanskelig å gi for mange anbefalinger på løpsutskrivning siden det må tilpasses den enkelte bane, løp på nærliggende baner, sesong og annet, men forslaget i sistnevnte punkt, om «at trenerne kan huke av hvem som kan starte og hvilke som har pause eller er behandlet», er et særdeles interessant forslag som DNTs sportsavdeling sannsynligvis hadde hatt stor nytte av. Dette bør også være enkelt for DNT å implementere.

Det anbefales at DNT ser på muligheten av å opprette en egen «tidsdivisjon» med breddepremieringsskala/lav premieskala og hvor hestene låses til divisjonen i en viss periode, for eksempel seks måneder, for å unngå at enkelte misbruker ordningen). Man bør også vurdere at prøveløpstiden regnes for unghester som vil starte i tidsløp.

Dette vil kunne gi hestene som sliter og trenger både tid og løpserfaring muligheten til å få det.

4.9 TRENERKOMPETANSE

For å få profesjonell trenerlisens A, ofte omtalt om «a-lisens», kreves ifølge DNTs lisensbestemmelser «utstedt vitnemål fra Travtrenerutdanningen på Norsk Hestesenter. Videre skal innehaver av profesjonell trenerlisens A gjennomføre de til enhver tid gjeldende krav til etterutdanning. I tillegg må man dokumentere minimum tre års praksis med travhester, der hovedvekten av denne praksis bør ha vært gjennomført hos profesjonell trener.

For profesjonell trenerlisens B kreves «bestått obligatorisk utdanning ved Norsk Hestesenter», mens det for amatørlicensen ingen foreligger noen krav til formalkompetanse innenfor travtrenerfeltet.

Det er vanskelig å gjøre en kvalitativ vurdering av både trenerutdanningen og hver enkelt treners kompetansenivå. I spørreundersøkelsen til eierne fikk trenerne spørsmålet «basert på dine erfaringer med ustartede kaldblodshester, ser du noen områder hvor travtrenerutdanningen kunne vært forbedret»?

21,23 prosent av de som svarte, oppga at de så forbedringsområder på travtrenerutdanningen og spesifiserte flere områder med kompetansebehov. Svarene inkluderte:

- «Skoing og balansering, og forskjellige treningsmetoder.»
- «Start express var et supert tiltak. Mer individbasert veiledning og god plan for samkjøring med rett individer. Lettere å trene på når hesten har vansker med å trave som 2- og tidlig 3-åring.» («Start express» var et kompriment opplegg av «Til start»-prosjektet.)
- «B-trenerkurset arrangeres for sjeldent og er for kostbart til at amatørtrainere prioriterer det, i tillegg til at læringsutbyttet er begrenset. Mulig man burde satse på rimelige webinarer for kompetanseheving og noen fysiske temasamlinger i året.»
- «Det burde vært enklere å ta travtrenerutdanning over hele landet.»
- «Skadeforebygging.»
- «Bruk forelesning fra de som "får det til".»
- «Fortsette/øke fokuset på "Til start" og markedsføre dette bredt. Gjerne individuelle henvendelser til potensielle kandidater.»
- «Ekstra fokus på skadeforebyggende trening samt vekstfaser.»
- «Det er for vanskelig å skaffe seg travtrenerutdanning/øke kompetanse innenfor trav i Norge. Lokasjoner og samlinger gjør det kostbart for de som har lang reisevei fra f.eks. Nord-Norge. Samt at vi som gjerne vil satse blir holdt tilbake av at vi tidligere ikke har erfaring fra trenerstall, har skole med hestefag og er i låst situasjon med å være etablert og har jobb/utdanning som vi er avhengig av å beholde under en evt. ny utdanning. Hadde personlig vært motivert om dette ble mer tilrettelagt via nettundervisning, deltidsutdanning over en lengre periode osv.»
- «Går for fort.»
- «Det er ikke råd og tips i nærheten om hvordan eller når man skal starte. Det er ikke treninger i XXX travlag så da blir man overlatt til seg selv, og så skjer det ikke noe fra min side siden man blir usikker på hva man holder på med og om man gjør noe riktig... Hadde nok fått kommet i gang om man hadde hatt noen samlinger og trening med hest så man kunne fått litt hjelp og informasjon.»
- «Mer fokus på holdbarhet, og hvordan ta bedre vare på individer som vi har.»

To av tilbakemeldingene gikk også på hvor lite man lærer på travtrenerskolen, og selv om disse ikke nødvendigvis er representative så bare understreker det at en god del trenere åpenbart føler på et behov for mer kompetanse/kompetansepåfyll. Siden spørreundersøkelsen kun ble sendt til trenere med minst en kaldblodshest på treningslista, og siden den også fokuserte på ustartede kaldblodshester, er det

utvilsomt mange andre temaer/områder ikke nevnt ovenfor hvor det også foreligger ønske om kompetanseheving.

Det anbefales at DNT gjør en helhetlig kompetansekartlegging av aktive travtrenere og bruker dette som basis for jevnlig webinarer og/eller fysiske samling for å bidra til å øke kompetansen.

Man kan godt kombinere dette med «Til start»-prosjektet og eventuelt bruke det som utgangspunkt for fysiske samlinger med et opplæringsprogram – men vi overlater den spesifikke implementeringen til DNT og vil ikke legge for mange føringer her.

Foto Vidar Arnesen

4.10 SKADER OG SYKDOMMER

Av de 32 i eierundersøkelsen som oppgir at hesten aldri var vurdert klar til å gå mønstrings- og/eller prøveløp, sier hele 40,63 % at skader og/eller sykdom var en av grunnene.

De oppgitte grunnene er dog veldig individ-spesifikk og det er ingen gjengangere som tilsier at det er noen utbredte genetiske problemer i rasen:

- «Han pådro seg harehas som 2-åring. Dette kom tilbake når han var 3-år. Som 5-åring sto han lenge grunnet alvorlig kuttskade på et bakben.»
- «Eggstokk kreft. Hormonforstyrrelser. »
- «Sitter eit eller anna i bakparten Veit ikkje kva som har skjedd. Mange dyrleger og alternative behandlere har sett på ho. »

- «Hesten fikk en sjelden form for beinkreft i hovbeinet og måtte avlives etter mye utredning. »
- «Ikke funnet skadeårsak, men har vært en hest som fungerer annenhver uke. »
- «Det viste seg at hesten hadde Wobbler og måtte avlives da han var 2 år gammel. Symptomene var nok der hele tiden, men de ble verre og verre. »
- «Borreliose.»
- «Fremknærne var ikke rett anatomisk, det var noe feil med knoklene. »
- «Måtte avlives pga forgiftning i luftegarden. Trulig forårsaka av vegsalt som kom inn i luftegarden under ein smelteflom 2. januar 2019. »
- «Lettere halt/overbelastning? Usikkerhet rundt videre utredning. »
- «Wobbler.»
- «Hesten ble tatt ut av trening og avlivet etter råd fra veterinær.»

To av hestene oppgis å være avlivet på grunn av «wobbler», ataksi på fagspråket, og selv om dette rammer enkelte travere er det aldri påvist at kaldblodstraveren har noen genetiske eller andre forutsetninger som gjør at de er mer sårbare for dette.

Noen av de nevnte årsakene, som kreft, kan være arvelig, og ytterligere genetiske studier kan avdekke forhold som ikke er kjent på nåværende tidspunkt, men vi har ikke forutsetning for å si at kaldblodsrassen som helhet er rammet av spesifikke sykdommer som påvirker startprosent.

4.10.1 SKADEPROBLEMER FRAMKNÆR

41 av 147 trenere svarte samtidig at de ser noen spesifikke helsemessige årsaker som går igjen hos de ustartede kaldblodshestene de har trent. Et flertall av disse påpeker at framknær og/eller ledd, samt luftveislidelser, går igjen.

I «Handlingsplan for bevaring og utvikling av de nasjonale hesteraser 2021-2030» står det (side 12) at «anvendt forskning på de nasjonale hesterasene bør i størst mulig grad planlegges og utføres i tett dialog og samarbeid med avlsorganisasjonene for å sikre relevant forskning som ivaretar de nasjonale hesterasenes behov». I dette ligger en klar føring til DNT om å rapportere inn forskningsbehov hvis og når det skulle dukke opp sykdoms- eller skadeproblematikk på kaldblodsrassen.

Dette har blitt gjort tidligere med det som kalles «kaldblodssyndromet» (bilateral dynamic laryngeal collapse), og i løpet av de siste to tiårene har forskere gjort mange vitenskapelige funn på lidelsen i seg selv, diagnostikk og behandling. Ifølge professor Cathrine T Fjordbakk ved NMBU ser de nå færre hester inne for diagnostikk og oppfølging av syndromet enn i 2000-2015 «etter hvert som eiere og trenere har blitt mer og mer obs på lidelsen».

Vi har ikke nok grunnlag til å kategorisk fastslå at framknær er et omfattende problem i kaldblodsrassen, men tilbakemeldinger fra trenerstanden indikerer at dette kan være tilfelle.

Det anbefales at DNT rapporterer inn forskningsbehov for å kartlegge omfanget av problemet med ledd og framknær i kaldblodsrassen, og gjerne sett i lys av, men ikke begrenset til, forskjellige treningsmetoder, trenings- og baneunderlag, tidlighet på karrieredebut, hyppighet av starter, barfotkjøring med mer.

4.11 INNTEKTSFORDELING MELLOM KJØNNENE

Det er enormt store forskjeller mellom kjønnene både når det gjelder startprosent og innkjørte penger. De tre tabellene nedenfor viser startprosent, innkjørt per hest, per startende hest og per start for hingster, vallaker og hopper født i de respektive årene. Vi også inkludert den norskfødte hesten i gruppen med størst grunnlag pr april 2026. For hingstene ligger startprosentene normalt på mellom 35 og 50, men vi ser et stort – og egentlig ganske uforklarlig – enkeltstående hopp i 2019-årgangen:

År	Fødte	Startende	Start%	Innkjørt per hest	Innkjørt per startende	Innkjørt per start	Mest innkjørt
2003	149	64	42,95 %	kr 265 358	kr 617 786	kr 10 443	Neslands Loke
2004	145	58	40,00 %	kr 175 964	kr 439 910	kr 7 553	Stjernejerven
2005	125	42	33,60 %	kr 209 166	kr 622 517	kr 9 053	Særpefantan
2006	126	44	34,92 %	kr 222 080	kr 635 958	kr 12 442	Norheim Faksen
2007	134	54	40,30 %	kr 314 793	kr 781 153	kr 11 573	Lome Brage
2008	134	61	45,52 %	kr 395 141	kr 868 015	kr 11 068	Tekno Odin
2009	161	60	37,27 %	kr 232 836	kr 624 778	kr 10 010	Myr Faksen
2010	139	51	36,69 %	kr 313 589	kr 854 683	kr 14 726	Odd Herakles
2011	121	42	34,71 %	kr 329 655	kr 949 720	kr 12 022	Smedheim Solan
2012	115	60	52,17 %	kr 310 252	kr 594 649	kr 10 550	Ingbest
2013	92	42	45,65 %	kr 391 325	kr 857 188	kr 11 517	Troll Solen
2014	85	32	37,65 %	kr 357 516	kr 949 652	kr 12 926	Grislefaksen GL
2015	83	45	54,22 %	kr 395 163	kr 728 855	kr 12 293	Våler Nikolai
2016	85	34	40,00 %	kr 332 421	kr 831 053	kr 14 625	Grisle Odin GL
2017	98	44	44,90 %	kr 331 943	kr 739 327	kr 14 963	Tangen Bork
2018	94	40	42,55 %	kr 269 077	kr 632 331	kr 15 565	Tangen Minto
2019	71	45	63,38 %	kr 409 396	kr 645 936	kr 18 609	Brenne Borken
2020	66	31	46,97 %	kr 208 222	kr 443 311	kr 16 302	Overvik Prinsen
2021	77	32	41,56 %	kr 145 980	kr 351 264	kr 17 674	Gigant Tider

Tabell 13. Prestasjonsoversikt pr norskfødte årgang, hingster.

For vallaker er startprosenten klart høyere, men her ser vi at både innkjørt pr startende hest og innkjørt pr start er betydelig lavere enn sammenlignbare tall for hingstene. Så er det også en liten feilkilde siden enkelte starter løpskarrieren som hingster, men blir kastret underveis. Arding, som topper inntjeningen for vallaker født 2019, er en slik hest

Foto Øystein Gamlem

År	Fødte	Startende	Start%	Innkjørt per hest	Innkjørt per startende	Innkjørt per start	Mest innkjørt
2003	328	240	73,17 %	kr 73 175	kr 154 201	kr 3 943	Trollgutt
2004	284	211	74,30 %	kr 136 940	kr 184 317	kr 3 892	Tord Viking
2005	266	179	67,29 %	kr 138 942	kr 206 472	kr 4 254	Finnskog Sjefen
2006	282	208	73,76 %	kr 116 869	kr 158 448	kr 3 677	Alsaker Faks
2007	272	191	70,22 %	kr 140 823	kr 200 544	kr 4 357	Finnskog Fokus
2008	315	213	67,62 %	kr 116 191	kr 171 831	kr 4 140	Sagi Allvinn
2009	307	212	69,06 %	kr 148 223	kr 214 644	kr 4 425	Super Gullet
2010	276	187	67,75 %	kr 171 919	kr 253 742	kr 4 858	Stensvik Martin
2011	273	190	69,60 %	kr 151 238	kr 217 305	kr 4 726	Lex Peidei
2012	248	186	75,00 %	kr 178 100	kr 237 466	kr 5 241	Sjø Kongen
2013	232	174	75,00 %	kr 219 857	kr 293 143	kr 5 893	Bjørlifanner
2014	209	156	74,64 %	kr 182 942	kr 245 096	kr 6 140	Stumne Fyr
2015	203	156	76,85 %	kr 196 920	kr 256 248	kr 6 195	Nordby Elde
2016	214	151	70,56 %	kr 175 835	kr 249 197	kr 6 338	Kinge Svarten
2017	204	152	74,51 %	kr 177 516	kr 238 235	kr 5 994	Tangen Svern
2018	233	160	68,67 %	kr 173 937	kr 253 296	kr 7 383	Smedheim Braut
2019	210	162	76,67 %	kr 149 203	kr 194 612	kr 6 880	Arding
2020	178	131	73,60 %	kr 126 867	kr 172 385	kr 8 005	Frivoll Gorm
2021	187	105	56,15 %	kr 74 341	kr 132 397	kr 7 547	Palmesus

Tabell 14. Prestasjonsoversikt pr norskfødte årgang, vallaker.

Hoppene har normalt en startprosent mellom 50 og 55, 2021-tallene vil øke til mellom 48 og 52 prosent, mens inntjeningen normalt ligger godt under hingstene og vallakene.

År	Fødte	Startende	Start%	Innkjørt per hest	Innkjørt per startende	Innkjørt per start	Mest innkjørt
2003	491	233	47,45 %	kr 148 852	kr 203 431	kr 4 245	Horgen Lotta
2004	425	194	45,65 %	kr 65 621	kr 143 757	kr 3 932	Trons Pila
2005	438	206	47,03 %	kr 65 731	kr 139 757	kr 3 893	Faste Lundi
2006	413	211	51,09 %	kr 81 493	kr 159 509	kr 4 468	Eldsiri
2007	435	234	53,79 %	kr 98 821	kr 183 705	kr 5 201	Ulsrud Tea
2008	457	225	49,23 %	kr 76 372	kr 155 120	kr 4 264	STCC Faksa
2009	470	233	49,57 %	kr 73 543	kr 148 349	kr 4 340	Wik Ida
2010	424	226	53,30 %	kr 106 603	kr 199 998	kr 5 226	Lannem Silje
2011	415	220	53,01 %	kr 101 993	kr 192 395	kr 4 967	Brenne Rødi
2012	373	216	57,91 %	kr 108 731	kr 187 761	kr 4 783	Torpa Olea
2013	338	177	52,37 %	kr 100 355	kr 191 638	kr 5 145	Brenne Bliss
2014	288	156	54,17 %	kr 108 098	kr 199 565	kr 5 091	Karmland Anna
2015	293	175	59,73 %	kr 119 293	kr 199 731	kr 5 497	Brenne Blesa
2016	320	202	63,13 %	kr 120 377	kr 190 697	kr 5 753	Stas Eldi
2017	286	146	51,05 %	kr 84 504	kr 165 535	kr 5 738	April Faxe
2018	331	185	55,89 %	kr 114 804	kr 205 047	kr 6 646	Nordsjø Anna
2019	271	149	54,98 %	kr 101 030	kr 183 752	kr 7 141	Christina K
2020	295	161	54,58 %	kr 81 743	kr 149 778	kr 7 555	Voje Lotta
2021	269	115	42,75 %	kr 53 245	kr 124 548	kr 8 739	Årdals Frøya

Tabell 15. Prestasjonsoversikt pr norskfødte årgang, hopper.

I det de tabellene ovenfor ser man store forskjeller mellom kjønnene. Uansett om man deler det i tre eller slår sammen hingster og vallaker så kommer hoppene i alle tilfeller usedvanlig dårlig ut av det økonomisk.

Fra og med 2017 ble førstepremien i Norsk Hoppekriterium oppjustert og satt lik førstepremien i Norsk Travkriterium, mens det samme skjedde fra 2019 med førstepremiene i Norsk Travderby og Norsk Hoppederby. Det var dog først i 2021-årgangen at hoppene hentet igjen vallakene, men ser man hingstene og vallakene under etter ser man at hoppene ligger langt bak både på startprosent samt innkjørt pr hest og pr startende.

Dette understrekes også av DNTs «Status hest» oversikt, som viser hvor stor andel av de totale premiene som hoppene ender opp med:

	Total premiepott kaldblodshester	Andel premier, hopper	I prosent
2016	kr 91 465 000	kr 32 243 000	35,25 %
2017	kr 97 298 000	kr 33 818 000	34,76 %
2018	kr 95 343 900	kr 33 461 650	35,10 %
2019	kr 89 192 500	kr 32 894 250	36,88 %
2020	kr 70 507 500	kr 25 646 000	36,37 %
2021	kr 88 917 500	kr 30 632 250	34,45 %
2022	kr 92 833 500	kr 32 338 750	34,84 %
2023	kr 89 947 500	kr 30 222 750	33,60 %
2024	kr 98 755 000	kr 34 136 250	34,57 %
2025	kr 90 824 500	kr 31 246 250	34,40 %

Tabell 16. Hoppenes andel av premiepotten.

Som man ser er andelen i samtlige år mellom 33,60 % og 36,88 %, og i de senere årene vært i det nedre sjiktet.

Veikle Balder har i mange år vært pådriver for å bedre hoppenes vilkår og posisjon, blant annet gjennom etableringen av «Veikle Balders Hoppecup», og bidratt til å sette utfordringen på dagsorden. DNTs tiltak har imidlertid ikke hatt stor nok effekt, for det er imidlertid ingen tvil om at markant mindre penger å kjøre om gir et redusert incentiv til å få hesten til start. I samtlige år unntatt 2016 har da også hoppene hatt lavere startprosent enn årgangen som helhet.

Det anbefales på det sterkeste at DNT tar grep for å sikre en jevnere fordeling av premiepengene.

4.12 MØNSTRINGSLØPORDNINGEN

Mønstringsløpsordningen ble etablert i 1988, og siden den gang har gjennomføring av godkjent mønstringsløp blitt et viktig delmål for en vesentlig del av kaldblodseierne.

Løpene ble opprinnelig kjørt på tampen av 2-årssesongen for varmbloodshest, mens kaldblodshestene måtte vente til de første månedene av 3-årssesongen. Siden den spede begynnelsen har man gjort mange små endringer på ordningen, både på gjennomføringen og utbetalingene.

På styremøte i februar 2026 vedtok DNT at godkjent mønstringsløp gir en utbetaling på 7500 til eier/leier og 2500 til oppdretter. Videre betales det 5000 til eier/leier «til norskfødte hester som har gjennomført sitt første godkjente totalisatorløp som 3-åring.»

Vi ser dog i Tabell 2 i punkt 3.1 at gjennomsnittlig er det ca 7,5 % av hestene i hver årgang som går godkjent mønstringsløp uten å de senere kommer til start i totaløp.

Hvis målet er å få flere starthester bør det vurderes å endre bestemmelsene til å premiere godkjente totaløp. En mulighet er for eksempel at eier/leier ved hestens fem første godkjente totalisatorløp hver gang mottar 2500 i «starthestbonus» mens

oppdretter mottar 500. Budsjettet øker ikke, men man kommer da i sterkere grad til å premiere aktive starthester.

Det anbefales at DNT vurderer å endre bestemmelsene slik at det i sterkere grad premieres å få fram starthest til totaløp. Man bør samtidig se på om man skal gjøre andre endringer som for eksempel å forlenge mønstringsløpsperioden, noe som flere aktive trenere tar til orde for i vår undersøkelse.

4.13 FØLLTILSKUDD

DNT eller underliggende forbund har flere ganger blitt betalt ut følltilskudd for å få flere til å bedekke hoppene siden. Det har dog aldri vært noen analyse av følltilskuddenes effekt opp mot startprosent.

For avlssesongen 2020 bestemte DNT at «norskfødte kaldblodsavkom som registreres som levende født i DNT i 2021 som resultat av parringer der foreldre ikke har felles besteforeldre (ikke tettere parringer enn 3+4 eller 4+3), utløse kr 3000,- i tilskudd til oppdretter. Utbetaling vil skje måneden etter at føllet er registrert.»

Slike ordninger og tilskudd bidrar utvilsomt til flere føll, men det er ingen automatikk i at det også gir flere løpshester. En bekymring er at man gir tilskudd til oppdrett av hester som ender opp med lavere startprosent enn gjennomsnittet.

En gjennomgang av hestene som kvalifiserte, kontra de som ikke kvalifiserte, til følltilskudd fra DNT i 2021 viser følgende:

2021-årgangen	Kvalifiserer	Kvalifiserer ikke
Fødte	317	216
Startende	143	108
Start %	45,11 %	50,00 %
Innkjørt/hest	kr 52 758	kr 98 228
Innkjørt/startende	kr 116 953	kr 196 455
Innkjørt/start	kr 7 725	kr 11 768
Gjennomsnittlig innavlskoeffisient	9,48 %	12,06 %
Beste hest i gruppen	Hå Lerke	Gigant Tider

Tabell 18. Prestasjoner til 2021-årgangen basert på om hestene kvalifiserte til følltilskudd.

Først av alt er det viktig å ha i bakhodet at dette følltilskuddet i 2021 er et forsøk på å motarbeide innavlen i rasen, og at de svakere tallene kan være et «nødvendig onde» – og vi ser tydelig at gruppen som kvalifiserte til følltilskudd er mindre innavlet. Dette reiser imidlertid spørsmålet: hvis DNT (og ST) mente var bedre for rasen med lavere innavl, hvorfor ble ikke regelen om ikke tettere parringer enn 3+4 eller 4+3 innført for hele rasen på det tidspunktet?

Vi skal ikke gjøre en dypere analyse av de to gruppene annet enn å bemerke at flesteparten av de beste hestene i «kvalifiserer ikke»-gruppa, som årgangstoppene Gigant Tider, Årdals Frøya og Brenne Viktoria, har en innavlskoeffisient på mellom 11,00 og 11,99 – under gjennomsnittet for den gruppa.

Tallene viser imidlertid også noe annet: viktigheten av å ikke kaste penger etter et tilsynelatende godt tiltak uten grundig evaluering og ikke minst også vurdering av alternativkostnaden: Hva kunne de totale tilskuddspengene ellers blitt brukt til? Hva kunne, for eksempel, en million ekstra til «Til start»-prosjektet, til kompetanseprosjekter eller rett og slett til premier utgjort?

Vi oppfordrer DNT blir å bli grundigere i sine analyser.

Foto Anita Adermalm

5. OPPSUMMERING AV ANBEFALINGER

Anbefaling 1:

Det anbefales at DNT er en sterkere pådriver for flere vitenskapelige undersøkelser på kaldblodshestens genetikk slik at man får bedre forståelse og kunnskap om målbare egenskaper. (Se 4.1.1 Genetikk)

Anbefaling 2:

Det anbefales at man DMRT3-tester kårede hingster for å gi oppdrettere informasjon som framstår som vesentlig i forhold til avkommets genetiske basis. Kostnaden bør bæres av forbundet og ikke de som søker hingsten kåret. (Se 4.1.2 DMRT3)

Anbefaling 3:

Det anbefales også at man styrker opplæring og kompetansen på balansering og skoing. (Se 4.1.2 DMRT3)

Anbefaling 4:

Det anbefales at DNT innfører krav og forutsetninger til forskere for tilgang til genetiske data, sportsdata og annen informasjon, og at forskere som ikke oppfyller forpliktelsene utestenges fra all framtidig støtte, både finansiell og annet, samt tilgang til data. (Se 4.1.3 Andre vitenskapelige undersøkelser)

Anbefaling 5:

Det anbefales at DNT eller Veikle Balder har en ansvarlig person eller gruppe som jevnlig følger med på vitenskapelige studier og undersøkelser, systematiserer og tilgjengeliggjør disse, for eksempel på organisasjonens nettside, på en praktisk og forståelig måte. (Se 4.1.3 Andre vitenskapelige undersøkelser)

Anbefaling 6:

Det anbefales at VetApp utvides for å gjelde generelle helseopplysninger og alle behandlinger. (Se 4.1.4 Se Innsamling av opplysninger)

Anbefaling 7:

Det anbefales at DNT innfører flere restriksjoner på avkom med høy innavl. (Se 4.4.3 Behovet for flere vitenskapelige innavls-studier)

Anbefaling 8:

Det anbefales at DNT fortsetter å være en pådriver for enda flere og mer omfattende studier av innavlssituasjon på kaldblodsrassen, også med tanke på effekten på startprosent. Studiene bør være basert på faktisk/genomisk innavl og ikke beregnet basert på usikre stamtavler. (Se 4.4.3 Behovet for flere vitenskapelige innavls-studier)

Anbefaling 9:

Det anbefales at DNT gjør jevnlige evalueringer av «Til start»-prosjektet med sikte på å kartlegge utviklingen/framgangen samt startprosent på deltakerne, innhente tilbakemeldinger fra deltakere og identifisere eventuelle forbedringsmuligheter i

programmet. For å gjøre arbeidsmengden håndterbar anbefales det at hvert forbund gjør sin egen årlige evaluering hvor deltakere kan komme med tilbakemeldinger, samt at man følger opp ustartede 3- og 4-åringer som har vært i «Til start»-prosjektet for å finne eventuelle mangler eller forbedringsområder. Evalueringsformen kan bestemmes lokalt. (Se 4.7 Til start)

Anbefaling 10:

Det anbefales videre at DNT utvider «Til start»-prosjektet med flere årlige samlinger, mer strukturert oppfølging og erfaringsutveksling, det bør knyttes til seg noen erfarne travtrenere og det bør også være mulig å ha med ustartede 3- og 4-åringer. (Se 4.7 Til start)

Anbefaling 11:

Det anbefales at DNT ser på muligheten av å opprette en egen «tidsdivisjon» med breddepremieringsskala/lav premieskala og hvor hestene låses til divisjonen i en viss periode, for eksempel seks måneder, for å unngå at enkelte misbruker ordningen). Man bør også vurdere at prøveløpstiden regnes for unghester som vil starte i tidsløp. (Se 4.8 Stopp etter mønstrings- eller prøveløp)

Anbefaling 12:

Det anbefales at DNT gjør en helhetlig kompetansekartlegging av aktive travtrenere og bruker dette som basis for jevnlige webinarer og/eller fysiske samling for å bidra til å øke kompetansen. (Se 4.9 Trenerkompetanse)

Anbefaling 13:

Det anbefales at DNT rapporterer inn forskningsbehov for å kartlegge omfanget av problemet med ledd og framknær i kaldblodsrassen, og gjerne sett i lys av, men ikke begrenset til, forskjellige treningsmetoder, trenings- og baneunderlag, tidlighet på karrieredebut, hyppighet av starter, barfotkjøring med mer. (Se 4.10 Skadeproblemer framknær)

Anbefaling 14:

Det anbefales på det sterkeste at DNT tar grep for å sikre en jevnere fordeling av premiepengene. (Se 4.11 Inntektsfordeling mellom kjønnene)

Anbefaling 15:

Det anbefales at DNT vurderer å endre bestemmelsene slik at det i sterkere grad premieres å få fram starthest i totaløp. Man bør samtidig se på om man skal gjøre andre endringer som for eksempel å forlenge mønstringsløpsperioden, noe som flere aktive trenere tar til orde for i vår undersøkelse. (Se 4.12 Mønstringsløpsordningen)